

V Bratislave 17.9.2019

Vážená pani riaditeľka kancelárie úradu,

Na Vašu žiadosť poskytujem Úradu jadrového dozoru SR (ďalej len „ÚJD SR“) vyjadrenie k citovanej časti môjho listu, ktorým som oslovila poslankyne a poslancov z troch výborov NRSR, ktoré prerokovávali poslanecký návrh novely atómového zákona.

Žiadate ma, aby som uviedla v akých konkrétnych prípadoch ÚJD SR pri rozhodovaní pochybil, vrátane porušení právnych predpisov, a žiadate tiež, aby som svoje tvrdenia oprela o dôkazy.

ÚJD SR je štátny orgán, ktorého konanie a rozhodovanie má byť v súlade s čl. 2 ods. 2 Ústavy SR. ÚJD SR rozhoduje v záležitostiach a o prevádzkach, ktoré majú potenciálne závažné negatívne dopady na zdravie ľudí a tiež závažné dopady na životné prostredie. Rozhodovanie ÚJD SR je preto viazané ustanoveniami Aarhuského dohovoru, ktorý bol vyhlásený v Zbierke zákonov pod č. 43/2006 Z.z., je súčasťou slovenského právneho poriadku a je tiež medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách, ktorá má na základe čl. 7 ods. 5 Ústavy SR prednosť pred zákonmi.¹ Aarhuský dohovor je tiež súčasťou práva Európskej únie, čo bolo potvrdené napríklad rozsudkom Súdneho dvora EÚ C-240/09, pričom právne záväzné akty EÚ majú podľa čl. 7 ods. 2 Ústavy SR prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky.

Porušenie, či dokonca opakované nerešpektovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, ktorej Ústava, ako najvyšší zákon štátu, udeľuje prednosť pred zákonom a ktorá je súčasťou práva Európskej únie, je v demokratickom štáte, členskom štáte Európskej únie, možné považovať za závažnú chybu v rozhodovaní štátneho orgánu.

¹ V oznámení Ministerstva zahraničných vecí SR o publikácii Aarhuského dohovoru v Zbierke zákonov SR pod č. 43/2006 Z.z. sa uvádza: „Národná rada Slovenskej republiky s dohovorom vyslovila súhlas svojím uznesením č. 1840 z 23. septembra 2005 a rozhodla, že dohovor je medzinárodná zmluva podľa [čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky](#), ktorá má prednosť pred zákonmi.“

Uvádžam príklady týchto pochybení spočívajúcich v porušení Aarhuského dohovoru, najmä jeho ustanovení o účasti verejnosti na environmentálnom rozhodovaní, a vo viacerých prípadoch aj porušení zákona č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA) a Smernice EÚ o EIA:

- Vyjadrenie ÚJD doručené Krajskému súdu v Bratislave², v ktorom ÚJD SR informuje súd, že: “... Aarhuský dohovor, jeho výbory a stanoviská, nepredstavujú právne záväzný a vymáhateľný rámec...” vyvolalo odmietavú reakciu medzinárodného Výboru pre posudzovanie súladu s Aarhuským dohovorom so sídlom v Ženeve (ďalej „Aarhuský výbor“). Ten vo svojom dokumente “progress review”³ z 26.2.2019 vyjadruje znepokojenie: “...not only does this demonstrate a clear misunderstanding by the Nuclear Regulatory Authority of the binding nature of the Convention’s obligations...” a dôvodí, prečo je tento nesprávny postoj ÚJD SR osobitne znepokojujúci: “... it is also of concern should that incorrect understanding be accepted by the Court, either in that particular proceeding or in other procedures in the future...”. Ďalej Aarhuský výbor pokračuje opakovaným vysvetlením, že z medzinárodného práva vyplýva záväznosť Aarhuského dohovoru a potreba rešpektovania stanovísk Aarhuského výboru. Dá sa vyvodiť, že Aarhuský výbor takéto vyjadrenia ÚJD SR v takomto kontexte (rozhodovanie súdu) považuje za osobitne znepokojivé, a to kvôli možnosti presadiť nesprávny súdny precedens v Slovenskej republike.
- Prístup k informáciám, osobitne aktuálne v súvisiacej kauze týkajúcej sa JE Mochovce 3,4, je rozpore s Aarhuským dohovorom nie len z dôvodu existencie nesúladných ustanovení príslušnej legislatívy, ale aj z dôvodu existencie “Smernice o identifikácii a odstraňovaní citlivých informácií v dokumentáciách pre sprístupnenie verejnosti”⁴ ako aj interpretácií a aplikácií týchto politík zo strany ÚJD SR. Túto skutočnosť skonštatoval ešte v roku 2012 Najvyšší súd SR⁵, keď dal za pravdu organizácii Greenpeace v spore s ÚJD SR, ktorý vznikol v roku 2009, keď ÚJD SR odmietol verejnosti sprístupniť celú “Predbežnú bezpečnostnú správu jadrovej elektrárne Mochovce 3 a 4 blok”.

² Vyjadrenie z marca 2018, k žalobe podanej Global 2000 dňa 17.12.2017, preklad poskytnutý Aarhuskému výboru ÚJD SR:

http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/MoP6decisions/VI.8i_Slovakia/Correspondence_with_Party/frPartyVI8.i_01.10.2018_first_progress_report_annex.pdf

³ <http://www.unece.org/environmental-policy/conventions/public-participation/aarhus-convention/tfwg/envppcc/implementation-of-decisions-of-the-meeting-of-the-parties-on-compliance-by-individual-parties/sixth-meeting-of-the-parties-2017/slovakia-decision-vi8i.html>

⁴ [https://www.ujd.gov.sk/ujd/WebStore.nsf/viewKey/SCI/\\$FILE/smernica_citlive_informacie.pdf](https://www.ujd.gov.sk/ujd/WebStore.nsf/viewKey/SCI/$FILE/smernica_citlive_informacie.pdf)

⁵ <https://domov.sme.sk/c/6507574/najvyssi-sud-podporil-aktivistov-ktori-ziadaju-spravu-o-mochovciach.html#ixzz5zImWf300>

Dana
Mareková

Environmentálne právo
Kampaňové poradenstvo

Rovnako aj Aarhuský výbor jednoznačne konštatoval, že informácie z konaní podľa atómového zákona sú považované za informácie o životnom prostredí v súlade s čl.2, ods. 3 Aarhuského dohovoru a preto zamietnutie žiadosti o takúto informáciu môže nastať jedine z dôvodov uvedených v čl. 4 ods. 4 Aarhuského dohovoru, pričom tieto dôvody majú byť vykladané reštriktívne. V konkrétnej rovine Aarhuský výbor konštatuje, že vyššie uvedená smernica UJD SR nenapĺňa požiadavky čl. 4 ods. 4 Aarhuského dohovoru.

- Nezákonnosť povolenia na zmenu stavby pred dokončením JE Mochovce 3,4 pre porušenie práva na účasť verejnosti na rozhodovaní: Najvyšší súd SR v roku 2013 rozhodol, že ÚJD SR konal nezákonne, keď ignoroval účastníkov konania z radov verejnosti. Povoľovacie konanie aj posudzovanie vplyvov na životné prostredie, ktoré mu prechádzalo, mali byť opakované.
- Nedostatok účasti verejnosti a regulérneho procesu EIA pred predĺžením projektovanej životnosti JE Jaslovské Bohunice V2: Pôvodným rozhodnutím ÚJD SR č. 275/2008 bolo vydané povolenie na prevádzku na dobu desiatich rokov, čiže do roku 2018⁶. Novelou zákona z r. 2013 sa každé rozhodnutie podľa atómového zákona stalo rozhodnutím bez časového obmedzenia.

Aarhuský výbor sa ale veľmi jednoznačne vyjadril v obdobnej kauze k tomu, že dĺžka činnosti je dôležitou "prevádzkovou podmienkou pre činnosť" v súlade s čl. 6 ods. 10 a preto ustanovenia čl. 6 ods. 2 až 9 sa majú primerane použiť.⁷ V súvislosti s kauzou PPT Borselle Aarhuský výbor rozhodol: "*The Committee finds that, by not having at any stage provided for public participation, meeting the requirements of article 6, where all options were open, in regard to setting the end date of 31 December 2033 for the operation of Borssele Nuclear Power Plant, the Party concerned failed to comply with article 6, paragraph 4, in conjunction with article 6, paragraph 10, of the Convention with respect to the licence amendment of 18 March 2013.*" A na inom mieste rozhodnutia sa uvádza: "*Committee considers that, except in cases where a change to the permitted duration is for a minimal time and obviously would have insignificant or no effects on the environment, it is appropriate for extensions of duration to be subject to the provisions of article 6. In this regard, the Committee considers it inconceivable that the operation of a nuclear power plant could be extended from 40 years to 60 years without the potential for significant environmental effects. The Committee accordingly concludes that it was appropriate, and thus required, to apply the provisions of article 6, paragraphs 2–9.*" Osobitne tiež k prístupu k informáciám v súvislosti s pokračujúcou jadrovou prevádzkou Aarhuský výbor uvádza: "*The Committee points out that, in the context of decision-making on the extension of the design lifetime of a nuclear power plant,*

⁶ [https://www.ujd.gov.sk/AMIS/dbrozhod.nsf/0/7a0ed0dc4e0b0104802574f9004e90f1/\\$FILE/275.pdf](https://www.ujd.gov.sk/AMIS/dbrozhod.nsf/0/7a0ed0dc4e0b0104802574f9004e90f1/$FILE/275.pdf)

⁷ <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/compliance/CC-63/ece.mp.pp.c.1.2019.3.en.pdf>

article 6, paragraph 6(b), requires that information on the environmental effects of such a longer operation should be made available to the public concerned.”

- **Nedostatok účasti verejnosti a nedostatočná informácia o synergických resp. kumulatívnych vplyvoch⁸ pri prijímaní rozhodnutí k zmene činnosti, ktorá je uvedená ako “Zvýšenie výkonu blokov JE EMO 1,2 v Mochovciach”. V septembri roku 2018 prebiehali na Ministerstve životného prostredia SR zisťovacie konania na viaceré “zmeny činnosti”⁹, ktoré podliehajú následnému rozhodovaniu ÚJD SR podľa atómového zákona. Zo zákona o EIA, aj z EÚ EIA smernice však vyplýva, že akákoľvek zmena stavby jadrovej elektrárne podlieha povinnému posudzovaniu vplyvov na životné prostredie. Krajský súd v Bratislave v obdobnej veci týkajúcej sa diaľnice¹⁰ (tiež ide o činnosť zaradenú do stĺpca A, Prílohy 8 zákona o EIA, čiže patrí tiež medzi činnosti, pri ktorých je proces EIA povinný “bez limitu”) rozhodol že na zmenu takejto činnosti je potrebné vykonať celý proces EIA, pretože sa na takúto zmenu vzťahuje postup podľa § 18 ods. 1, písm. d) a nie postup podľa ustanovenia § 18 ods. 1, písm. e) zákona o EIA.**

ÚJD SR teda v týchto prípadoch podľa môjho názoru rozhoduje v rozpore so zákonom..

Na základe týchto skutočností mám za to, že sa ÚJD SR dopúšťa závažných chýb v rozhodovaní.

Tento typ chýb môže byť nebezpečný preto, lebo oklieštuje nezávislú kontrolu rozhodovania. Vo viacerých oblastiach štátnej správy sa ukazuje, že kontrola rozhodovania, a osobitne nezávislá občianska kontrola, zohráva kľúčovú rolu pri zabezpečení kvality rozhodnutí. A v danom prípade, pri rozhodovaní ÚJD SR, sa nejedná o nič menšie než o rozhodovanie súvisiace s prevádzkami, ktoré môžu spôsobiť jadrovú katastrofu.

Zároveň by som ÚJD SR chcela upozorniť, že osoby, ktoré uplatňujú svoje práva v súlade s ustanoveniami Aarhuského dohovoru, nemajú byť podľa čl. 3 ods. 8 Aarhuského dohovoru za to “trestané, pokutované, prenasledované alebo akýmkoľvek spôsobom obťažované”¹¹. Mám za to, že upozorňovať na porušenia Dohovoru pri legislatívnom konaní, ktoré má

⁸ Z § 18, ods 4 zákona o EIA vyplýva, že viaceré nadäzujúce zmeny tej istej činnosti je potrebné považovať a posudzovať ako jednu činnosť.

⁹ <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/zvysenie-vykonu-blokov-je-emo-1-2-v-mochovciach>

¹⁰ Rozhodnutie č. 6S/347/2016 z 22.11.2018

¹¹ Podľa čl. 3 ods. 8 Aarhuského dohovoru “Každá Strana zabezpečí, aby osoby, ktoré uplatňujú svoje práva v súlade s ustanoveniami tohto dohovoru, neboli za to trestané, pokutované, prenasledované alebo akýmkoľvek spôsobom obťažované.”, https://www.enviroportal.sk/uploads/scoredocument/aarhus2506_1998.pdf

Dana
Mareková

Environmentálne právo
Kampaňové poradenstvo

smerovať k ďalšiemu obmedzeniu priestoru pre verejnosť v rozhodovaní podľa atómového zákona, je možné považovať za uplatňovanie práv v súlade s Dohovorom.

Verejná kritika činnosti a rozhodovania ÚJD SR je legitímnou realizáciou môjho práva na slobodu prejavu a je plne v súlade s čl. 26 Ústavy SR a s čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Z rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu jednoznačne vyplýva, že prejavy a tvrdenia týkajúce sa štátnych orgánov, verejne činných osôb alebo záležitostí verejného záujmu požívajú zvýšenú ochranu slobody prejavu (napr. rozhodnutia *Castells v. Španielsko*, *Thorgeir Thorgeirson v. Island* alebo *Thoma v. Luxembursko*). Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí *Thorgeir Thorgeirson v. Island* uviedol, že „konanie zamestnancov verejnej správy by malo byť trvale predmetom skúmania a debát a malo by byť otvorené kritike“. V rozhodnutí *Thoma v. Luxembursko* Európsky súd pre ľudské práva uviedol, že „zamestnanci verejnej správy vykonávajúci svoju úradnú právomoc, podliehajú, podobne ako politici, širšej akceptovateľnej miere kritiky než súkromné osoby.“

Preto moje názory, vyhlásenia a hodnotiace úsudky, ktoré sa zakladajú na faktoch a na oficiálne deklarovovaných stanoviskách kompetentných inštitúcií a sú legitímnym hodnotením krokov ÚJD SR zo strany občianskej verejnosti, nemožno v žiadnom prípade považovať za „poškodzovanie dobrého mena ÚJD SR“. Podotýkam, že aj Aarhuský výbor vo svojom vyššie citovanom dokumente „progress review“ zaujal stanovisko k obdobným situáciám, kedy prístup ÚJD SR považuje za „zjavne odporujúci duchu Dohovoru“ (“...clearly counter the spirit of the Convention...”) a opäť vyjadruje „vážnu obavu (“...serious concern...”).

Na záver mi dovoľte pripomenúť, že táto výmena vznikla v kontexte ostatnej novely tzv. atómového zákona, ktorej som, na základe odbornej právnej analýzy, vytýkala rozpor s medzinárodným právom. Oba mnou namietané sporné body novely atómového zákona sa odrazili aj v prezidentkinom vete¹², ktoré žiaľ NSRR prelomila. Vzhľadom k histórii rozhodovania ÚJD SR je občianska verejnosť znepokojená pokračujúcimi útokmi na priestor pre verejnú kontrolu rozhodovania o jadrových prevádzkach. A to napriek tomu, že je tento priestor chránený medzinárodným právom aj ústavou a napriek tomu, že aj prezidentka je ochotná z pozície hlavy štátu tento priestor obhajovať.

S pozdravom

Dana Mareková

¹² <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=7&ID=1564>